

'L'Avenç': futbol i identitat, a estudi

La revista dedicada a temes històrics 'L'Avenç' publica al seu darrer número el dossier 'La cultura dels estadis. Futbol i hooligans'. El número tracta també dels universos identitaris generats a l'entorn del Barça i de l'Espanyol.

La rivalitat entre els seguidors del Futbol Club Barcelona i el Real Club Esportiu Espanyol és un fenomen que ve de llarg. Des que tots dos existeixen, els seus respectius seguidors més radicals han fet dels seus clubs un marc de referència ideològic i nacional.

Al dossier publicat per *L'Avenç*, l'article de Gabriel Colomé "Futbol i identitat nacional a Catalunya: FC Barcelona i RCD Espanyol", descriu amb detall aquest fenomen.

"La rivalitat entre l'Espanyol i el Barcelona (...) neix i es consolida -escriu Colomé- en els anys vint, quan el Barcelona construeix el seu mític estadi de les Corts i l'Espanyol s'instal·la a Sarrià, barri residencial de Barcelona, el 1923. (...) L'un i l'altre club són i representen les dues cares d'una mateixa moneda-ciutat. En els anys vint es fonamentaran els estereotips que alimentaran la mitologia d'un club, el FC Barcelona, que passarà de ser l'equip dels estrangers a simbolitzar Catalunya, mentre que l'altre, el RCD Espanyol, passarà a representar els tòpics polítics de l'anticatalanisme (...)."

Barça-Espanyol: les identitats, en lluita. En efecte, el Barça -i des de llavors-, amb el seu univers simbòlic, va esdevenir un referent de la catalanitat. En paraules de Manuel Vázquez Montalbán, "la sublimació èpica del poble català en un equip de futbol". Tant és així, que les dicta-

dures de Primo de Rivera, primer, i del general Franco, després, no van estar-se de censurar de forma dràstica les expressions externes d'aquest club pel que fa a la seva catalanitat. Mentre Primo de Rivera va foragitar la "senyera" catalana dels actes públics netament barcelonistes, el franquisme nomenava una comissió gestora del club encarregada d'efectuar depuracions, ahora que es reservava el

La rivalitat entre Barça i Espanyol depassa l'esport. Seguidors radicals d'un i altre bàndol segueixen models nacionals distints.

dret a nomenar president i castellanitzava el nom del club.

Barça versus Madrid. "La rivalitat entre l'Espanyol i el Barcelona passarà gradualment -apunta Gabriel Colomé al seu article- a un segon terme durant la dictadura del general Franco, alimentant-se a partir d'aleshores una confrontació futbolístico-simbòlica entre el FC Barcelona i el Reial Madrid (...). Si bé és clar que el Madrid no pot ser tipificat com l'equip del règim de

Franco, per als catalans simbolitzava i simbolitza el poder central i centralista (...). Alguns mig seriosament mig de broma, creuen que la transició cap a la democràcia començà, no amb l'assassinat de Carrero Blanco, al desembre de 1973, sinó amb la victòria del Barça al febrer de 1974 al camp del Madrid per 0-5".

La rivalitat, però, entre tots dos clubs catalans -i això a pesar del Reial Madrid- continua encara avui, tot i que l'Espanyol ha mirat de reformular els seus signes d'identitat a fi de fer-los més catalans.

D'altra banda, l'article de Xavier Casals, cap de redacció de la revista *L'Avenç*, detalla l'eclosió dels grups de seguidors radicals a l'estat espanyol, un fenomen que neix a principis dels anys vuitanta arran de la celebració del campionat de futbol de 1982.

"Els models imitats foren tant els *supporters* britànics (que actuen sense organització formal i als estadis destaquen pels seus càntics) com els *tifosi* italians (que formen clubs de seguidors organitzats a partir d'antigues penyes i destaquen per vistoses coreografies)", explica Casals al seu article "Boixos i Brigadistes: una lectura ideològica".

El 1981 es crearen els Boixos Nois del Barça i el 1985 les Brigadas Blanquiazules de l'Espanyol. "Els Boixos Nois -explica Casals- s'identificaren amb postulats nacionalistes radicals catalans i les Brigadas Blanquiazules preconit-

zarien consignes ultradretanes espanyolistes". La rivalitat manifesta d'aquests dos grups acabaria transcendint el plànol esportiu per prendre un caire polític que al parer de Xavier Casals caldria valorar. Casals es pregunta quin és el seu pes específic dins l'esfera ideològica alhora que mira d'explicar la raó per la qual aquests grups minoritaris han acabat per acaparar l'atenció mediàtica.

Xavier Casals, tot seguint les anàlisis de l'investigador Enric Ucelay-Da Cal, escriu que "els esports de massa organitzats s'introdueixen a Catalunya al mateix temps que aparegueren les ideologies ultranacionalistes i es desenvoluparen de manera simultània i vinculada a aquestes". Per a Casals, aquesta circumstància ha tingut unes conseqüències remarcables. El catalanisme polític de signe radical i l'extremisme polític espanyolista s'han trobat que els seguidors radicals no

poden ser guanyats per a la seva causa en termes de sociabilització "ja que la dimensió simbòlica –segons Enric Ucelay– de les identitats esportives ha donat suficient satisfacció combativa, sense necessitar recórrer a majors violències que les que es viuen en les grades". Fet i fet, aquesta neutralització de l'activisme polític radical als camps de futbol ha assegurat l'estabilitat del sistema polític principatí.

La perifèria de la política. D'altra banda, Casals fa una observació interessant, considera el fenomen dels seguidors radicals com "un mirall tant de l'evolució de l'independentisme català com de l'ultradreta espanyola".

Certament, l'afecció radical barcelonista va reflectir els canvis del nacionalisme català radical als anys vuitanta. El Moviment de Defensa de la Terra fins i tot impulsà les anomenades Cèl·lules Blau-

granes l'any 1986. Tot i que Casals, i com a advertiment, constata que "en general (...) el món dels afeccionats es mostrà escassament maleable als intents d'instrumentalització política".

Mentre que de l'altra banda les Brigades Blanquiazules es veieren revaloritzades en el seu paper ideològic a causa de la davallada de l'ultradreta espanyola que va succeir al fracàs del cop d'estat del 23 de febrer de 1981, a la dissolució de Fuerza Nueva un any després i a la desaparició en 1987 del diari *El Alcázar*. Les Brigades Blanquiazules, en definitiva "van suplir l'absència de l'extrema dreta organitzada, ara fragmentada i incapaç de plantar cara a un independentisme en ascens o, si més no, dinàmic", afirma Xavier Casals.

Circumstàncies totes a les quals cal afegir la introducció d'un element nou –tal volta el més vistós– i que és el de la incorporació als seguidors radicals dels grupuscles

Durant el franquisme, l'enfrontament Barça-Madrid va deixar en un segon terme la rivalitat entre els dos equips de Barcelona. L'antagonisme entre el Barcelona i l'Espanyol, però, continua encara avui, malgrat que l'equip de Sarrià ha mirat de catalanitzar els seus signes.

I en el principi fou... Suïssa!

En l'especial de *L'Avenç*, l'estudiós de la Universitat de Leicester Pierre Lanfranchi introdueix una innovadora lectura històrica del naixement del futbol, prenent com a objecte d'estudi el desenvolupament d'aquest esport en la conca mediterrània occidental. Lanfranchi defensa que, si bé d'ençà de la Primera Guerra Mundial l'organització del futbol al continent europeu coincideix amb les divisions geopolítiques, es poden analitzar millor les causes del seu naixement i posterior creixement si es pren com a marc d'observació l'arc mediterrani que va "del sud de Barcelona a Nàpols".

Les raons d'aquesta elecció són, segons l'article (titulat "La gènesi del futbol a les regions de la conca mediterrània occidental"), de tipus geogràfic, administratiu, econòmic i fins i tot polític. "Regions perifèriques des d'un punt de vista administratiu, Catalunya, Llenguadoc, Provença, Ligúria o Campània semblen haver gestionat d'una manera autònoma un fenomen esportiu naixent en el decurs d'aquest període inicial (...). Cosmopolita en els seus començaments, el futbol adopta ràpidament en tota la conca mediterrània un caràcter fortament regional en menys de vint anys. Si bé el procés de catalanització del F.C. Barcelona és ben conegut i constitueix l'exemple extrem, els equips de Gènova, Marsella i Sète reivindiquen ja abans de la Primera Guerra Mundial un dret a

Joan Gamper. L'any 1899 va fundar el Futbol Club Barcelona.

la diferència i a l'autonomia que es tradueix en nombroses polèmiques a la premsa".

Precisament pel que fa al cosmopolitisme inicial del futbol, Lanfranchi assaja una explicació de la seva difusió situant l'epicentre no a Anglaterra, com es pensa generalment, sinó a Suïssa, i concretament en els elitistes col·legis tècnics del país helvètic. "Des de l'any 1880, els col·legis tècnics suïssos acullen nombrosos futurs enginyers, tècnics comercials i banquers internacionals (...). Suïssa ha esdevingut la petita Anglaterra del continent i la cultura de la distinció tècnica esdevé una de les principals expressions d'un mètode

d'educació moderna molt a la moda entre les famílies burgeses europees dedicades als negocis."

Molts dels fundadors de clubs de futbol de la conca mediterrània han conegut aquest esport als col·legis tècnics suïssos. "L'exemple més cèlebre d'aquests tècnics-futbolers suïssos és sens dubte l'italià Vitorio Pozzo, que ocuparà, a partir dels anys trenta, la funció d'entrenador de l'equip nacional d'Itàlia, dues vegades campió del món, i que es va iniciar al futbol durant el seu pas per instituts tècnics de Winterthur i Zuric (...)."

L'expansió de les grans empreses suïsses dels sectors tèxtil, elèctric i mecànic cap a la conca contribueix poderosament per tant a la implantació del futbol a les nostres latituds. "L'estratègia d'empresa dels industrials i de les companyies helvètiques, com la casa automobilística Hispano-Suïssa a Catalunya, integra els lleures i els esports anglesos en una política de seducció de les classes mitjanes locals." La fundació del Barça és plenament coherent amb aquesta estratègia, mentre que Lanfranchi cita la creació de l'Espanyol com un fenomen de rebuig al component cosmopolita del futbol d'aquells primers anys. "El nou club (l'Espanyol) no es distingeix per la pertinença social dels seus membres, sinó per la seva oposició a les idees cosmopolites del seu rival (el Barça)." **Eduard Voltas**

de caps rapats. Aquests grupuscles, com a part dels seguidors radicals, han estat els catalitzadors dels comportaments més violents i gratuïts dels seguidors radicals alhora que han hegemonitzat la seva imatge.

Cal dir que oficialment el problema dels caps rapats fou investigat per primera vegada el dia 7 de febrer de 1987 quan durant un partit de la UEFA entre el Milà i l'Espanyol, al camp del Sarrià, al voltant de 400 *skins* figuraven en les grades de les Brigades Blanquiazules. L'actitud fou imitada ràpidament pels Boixos

Nois. El 13 de gener de 1991, la violència cap-rapada es cobrava la seva primera víctima: el francès Frédéric Rouquier, de 21 anys, apunyalat per *skins* dels Boixos Nois a la finalització d'un encontre. Ja amb anterioritat, hi havia hagut, però, incidents d'una certa virulència entre seguidors radicals d'un bàndol i d'un altre. Al març de 1987 fou agredit un membre del Moviment de Defensa de la Terra. Al juliol de 1990, fou apallissat un estudiant per negar-se a besar la foto de Hitler. I fins i tot hi va haver alguns intents d'assalt a seus de la coalició

independentista Catalunya Lliure.

Tot i així, i a pesar de les tendències polítiques dels Blanquiazules —almenys externes— aquests han estat rebutjats per les formacions ultradretanes i han quedat aïllats, doncs, de la política oficial, com molt bé observa Xavier Casals.

Tanmateix, per a l'autor, "Boixos i Brigadistes (...) no són una reedició de realitats històriques periclitades (...) sinó un aparador dels canvis que han experimentat en el decurs del temps l'ultranacionalisme català i espanyol, configurant agrupacions

Per què 'hooligans'?

Company de Pierre Lanfranchi a la Universitat de Leicester, el professor anglès John Williams és un dels principals especialistes d'Europa en el fenomen del *hooliganisme*. En el seu article per a *L'Avenç* ("El futbol a Anglaterra: de la cultura del *hooligan* a la de la seguretat?"), Williams fa una interessantíssima aportació sobre la violència en els estadios amb un enfocament pluridisciplinari.

En primer lloc, assenyalava tres característiques específiques que separen el fenomen *hooligan* anglès del de la resta d'Europa. "En primer lloc, els anglesos tenen una llarga història d'avalots entre els espectadors de futbol, que es remunta ben bé als inicis de l'esport professional a Anglaterra al segle XIX". De fet, Williams ressenya informacions d'un partit a Birmingham el 1920: a les graderies "les ampolles volaven com si pedregués" i alguns homes entre el públic es barallaven fent servir "ampolles de mitja pinta de cervesa negra com a porres".

En segon lloc, diu Williams, "els anglesos han estat molt més disposats a exportar *hooliganisme* que altres països. Mentre els seguidors anglesos solien provocar problemes al continent durant els anys setanta i vuitanta, per exemple, no hi ha cap cas seriós de *hooliganisme* d'aficionats estrangers durant les visites a Anglaterra que van fer de forma regular durant aquestes dècades". I la darrera característica típi-

El 'hooliganisme' anglès té una llarga tradició. És remunta ben bé al segle XIX.

cament anglesa: "a Anglaterra els problemes més greus de *hooliganisme* durant els anys vuitanta i noranta estaven relacionats, no amb l'adhesió a clubs concrets, sinó amb l'adhesió a la selecció nacional", mentre que a la resta d'Europa "els seguidors ultres estan totalment compromesos amb els seus clubs i molt menys interessats a dedicar la seva adhesió a seguir la selecció nacional".

En l'article, el professor anglès analitza també el component fortament racista present en el fenomen del *hooliganisme* anglès. L'origen d'aquesta associació se situa a finals del setanta, després de la davallada electoral de les organitzacions racistes d'extrema dre-

ta, quan aquestes "van començar a apuntar concretament als estadios de futbol anglesos com a terrenys potencialment productius per al reclutament, publicitat i manifestacions de racisme violent".

Pel que fa als mitjans de comunicació, Williams creu que la seva actitud ha servit per "promoure, però no per causar" l'estil *hooligan* d'adhesió a la selecció anglesa. I ho han fet, segons ells, de tres maneres: "en primer lloc, com a part de les guerres de tiratges dels anys vuitanta, els mateixos diaris sensacionalistes es van mostrar cada vegada més xenòfobs quan cobrien cultures estrangeres (...). L'argot d'aquests diaris per parlar dels alemanys (*krauts*), francesos (*frogs*) o espanyols (*dagos*) provenia -i s'hi va reflectir- del llenguatge de les graderies".

Williams pensa -segona via d'influència dels *media* en el *hooliganisme*- que és ben possible que el gran interès pel fenomen violent que han mostrat els mitjans de comunicació "n'hagi amplificat els casos i la importància". I finalment, escriu, "l'estil moralitzador i personalista dels mitjans de comunicació, especialment dels diaris sensacionalistes britànics, va tendir a crear a Anglaterra figures gairebé mítiques de *hooligans* que, almenys al principi, van aconseguir un estatus molt elevat en alguns àmbits populars i de *hooligans*". **Eduard Voltas**

L'home de l'aigua

Francesc de Paula Burguera

És una història d'un home que lluita amb la terra i la natura amb què conviu i estima, com ho fa també amb els seus veïns i les seues supersticions.

Int. de Josep Palomero
112 pàgs. 900 ptes.

Bromera

"Bromera/Teatre", 15

Críteris lingüístics

Aquests Críteris lingüístics, dirigits per Josep Lacreu, pretenen indicar l'opció més adequada per a l'ús del valencià en l'àmbit de les dependències administratives de la Generalitat Valenciana. Són, a més, un punt de referència molt útil per a qualsevol usuari de la nostra llengua.

Denes 10 Editorial

"Propostes lingüístiques", 1

Olaia es desmaia i altres contes

Vicent Palatsí

Marta ha rebut una carta, Verònica s'ha quedat afònica, Olaia es desmaia... Quinze contes amb quinze protagonistes que tenen la teua edat, que van a escola i que viuen situacions tan reals que et podrien passar a tu. Dibuixos d'Àngels Comella

Editorial Tandem

"La bicicleta groga", 15

Al País Valencià, ultres sempre 'anti'

Al País Valencià, la rivalitat esportiva, derivada de molt diverses connotacions polítiques, té el seu punt d'encontre en la província, una separació que no ha permès identificacions *massives* a un club que, per dir-ho d'alguna manera, siga el representatiu de la societat del País Valencià, com ara podria ser el FC Barcelona. El València CF és, en aquest sentit, el més significat dels clubs valencians. El seu actual president, Paco Roig, va

prendre mesures per augmentar el moviment penyístic del club per tot el país i per fer del seu equip el punt de referència del màxim nombre de valencians. La seua massa social, no obstant això, es redueix majoritàriament a la ciutat de València i a la seua àrea metropolitana. El seu màxim rival ciutadà, el Llevant –tot i que la diferència de categoria ha minvat l'antagonisme tradicional– redueix també el seu àmbit d'acció a una part molt concreta de la ciutat de València, com ara els Poblatos Marítics. L'Hèrcules, igualment, té la major part dels seus afeccionats a la capital alacantina, donat que Elx està molt a prop i, per tant, no ha pogut esdevenir ni tan sols equip de referència

“provincial”. Igualment, a les comarques de Castelló, l'aparició del Vila-real i la davallada del CE Castelló –equip de la capital– han impedit la consolidació d'aquest referent.

El moviment *ultra* als equips de futbol al País Valencià començà, com a la resta de l'estat, en la dècada dels vuitanta i, en aquest sentit, el grup més representatiu ha estat la penya Yomus, incondicionals seguidors del València, nascuda quan el club vivia una etapa difícil que va provocar el seu descens a la segona divisió en la temporada 1984-85. Els Yomus, lligats ideològicament als sectors més conservadors i, per extensió, *blavers* de la ciutat, van tenir uns inicis violents i, com els ha passat a gairebé

tots els grups *ultra*, han evolucionat cap a formes d'animació a l'equip incondicionals però més pacífiques i amb gran contingut icònic, com ara la realització de mosaics, etc. Els Yomus es defineixen, preferentment, com anticatalanistes i fan de la visita del FC Barcelona el seu *gran dia* d'apologia i representació de tots els seus signes. Com altres grups de seguidors radicals, els Yomus també van protagonitzar episodis violents, incloent-hi

l'exhibició al camp de simbologia nazi o ultradretana.

A la resta del País Valencià els grups radicals tenen menys importància i sempre s'han situat en contra de la capital i del seu equip, especialment en el cas de la penya Las Banderas, de l'Hèrcules. En tots els casos el sentit de discriminació de castellanencs i d'alacantins és el motiu principal d'aquesta mena de protesta contra la capital, agreujada enguany per l'actitud de Canal 9, que només retransmet partits del València i, en menor mesura, de l'Hèrcules. Per aquest motiu la televisió valenciana ha estat objecte de moltes pancartes de protesta exhibides als camps de futbol valencians. **Daniel Hermosilla**

juvenils que s'ubiquen en una confusa i complexa frontera entre el món polític i esportiu.” Àmbit fronterer que Casals ha convingut a anomenar la “perifèria de la política”, és a dir, “una àrea on convergeixen allò que podríem anomenar la ‘lumpenpolítica’ (...) la marginalitat juvenil i la violència gratuïta”.

Casals conclou el seu breu estudi amb unes consideracions que paga la pena de reproduir: “En darrera instància, ‘boixos’ i ‘brigadistes’ confereixen al món esportiu català una extraordinària

projecció ideològica i simbòlica dels extremistes nacionalistes a Catalunya a les portes del segle XXI: sí, per raons diverses, tant el Barça com l'Espanyol representen quelcom més que dos clubs de futbol, els seus seguidors radicals també són quelcom més que uns simples *hinchas*”.

Un fenomen canviant i en alça. Que el món *hincha* canvia i evoluciona en paral·lel a les transformacions experimentades per la societat és un fet ben constatable. Com ho és, que l'univers esportiu

té les seves concomitàncies amb el polític. Totes dues constatacions, magistralment descrites en el dossier publicat per la revista *L'Avenç*, són de gran interès per a sociòlegs i historiadors. La bibliografia aportada sobre el tema per *L'Avenç* així ho dona a entendre. Malauradament, però, aquest interès no es veu enlloc, tret d'excepcions com la de la publicació històrica catalana, al nostre país. Un camp inexplorat encara a casa nostra i que fóra bo omplir.

Francesc Viadel